

OBECNĚ K ZAJIŠTĚNÍ A UTVRZENÍ DLUHU PODLE NOZ

24. 4. 2014 / Mgr. Michal Červinka

Úprava zajištění a utvrzení dluhů je systematicky zařazena na závěr části čtvrté NOZ věnované relativním majetkovým právům. Jako v jiných případech je její základní výhodou sloučení materie obsažené dříve v občanském i obchodním zákoníku. Nicméně nalezneme v ní také další drobnější či větší změny, které se od 1. ledna 2014 týkají všech způsobů zajištění a utvrzení dluhů, a z tohoto důvodu je jim proto v tomto článku věnována pozornost.

Pro pořádek je třeba úvodem uvést, že - jak již ostatně napovídá samotný nadpis - jednou z novinek nového občanského zákoníku je změna terminologie, v níž se bude nyní rozlišovat zajištění a utvrzení dluhů. O **zajištění dluhu** jde obecně tehdy, kdy se zlepšuje věřitelovo postavení tím, že se mu poskytuje alternativa vymožení jeho pohledávky za dlužníkem pro případ, že by dlužník nebyl schopen svůj dluh splnit sám; utvrzení dluhu pak posiluje pozici věřitele jiným způsobem. Pod zajištění dluhu tedy spadají (i) zástavní právo a zadržovací právo, která jsou tradičně upravena v části věnované věcným právům, (ii) ručení, (iv) finanční záruka, (v) zajišťovací převod práva, (vi) dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů. Utvrdit dluh lze pak dvěma způsoby, a to (i) uznáním dluhu či (ii) sjednáním smluvní pokuty. Mimo díl věnovaný zajištění a utvrzení dluhů bychom však našli další instituty s obdobným účelem, a sice výhradu vlastnického práva (§ 2132 a násl. NOZ), přistoupení k dluhu (§ 1892 NOZ) a závdavek (§ 1808 a 1809 NOZ), který OZ neznal a jenž ovšem zřejmě nenalezne příliš využití ani v další praxi.

Kde lze společná pravidla nalézt

Za další krok správným směrem (vedle sjednocení obchodněprávního a občanskoprávního režimu) lze jistě označit snahu o vytvoření úpravy společné pro jednotlivé zmiňované způsoby zajištění dluhu (§ 2010 až 2017 NOZ). Tato snaha však nemohla být dotažena do konce, a tak řadu ustanovení aplikovatelných na všechny způsoby zajištění dluhu nalezneme na jiných místech NOZ, a to konkrétně zde:

- postavení poskytovatele jistoty poté, co se zajištěný věřitel uspokojí z jím dané jistoty (§ 1937 a 1938 NOZ);
  - následky změny v osobě věřitele či dlužníka na trvání a kvalitu jistoty (jedná se o řadu ustanovení, např. § 1880 odst. 1, § 1883, § 1888 odst. 2);
  - započítání plnění dlužníka v případě, že má vůči stejnému věřiteli více zajištěných dluhů (§ 1933 odst. 1 NOZ);
  - následky odstoupení od smlouvy na zajištění dluhů z ní vyplývajících (§ 2005 NOZ); a
  - způsob řešení sporů věřitele a dlužníka o dostatečnou jistotu (§ 3027 NOZ).
- Za společná lze samozřejmě označit též intertemporální ustanovení řešící použití NOZ na již zřízená zajištění (§ 3073 NOZ).

Základní novinky nové úpravy

Pro obecná ustanovení je příznačné, že o jednotlivých prostředcích zajištění hovoří jako o jistotě a o osobě, která ji dává, jako o poskytovateli jistoty. Termín jistota byl „ukryt“ v OZ v § 555 až 557, z nichž vychází i § 2012 až 2014 NOZ, která obsahuje pravidla určující, jak lze splnit povinnost dát jistotu, a zakládají vyvratitelné právní domněnky, co lze považovat za dostatečnou jistotu. Vzhledem k tomu, že tato pravidla jsou dispozitivní, mají význam především tam, kde povinnost dát jistotu vzniká ze zákona (např. § 1307 odst. 2 NOZ). Spory mezi věřitelem a dlužníkem o to, zda nabízená jistota je dostatečná, je v § 3027 NOZ zmocněn řešit soud (po procesní stránce zřejmě půjde o určovací žalobu, u které samozřejmě nebude nutné prokazovat naléhavý právní zájem).

Svůj význam mohou pravidla o dostatečné jistotě nalézt ve spojení s povinností dlužníka přiměřeně doplnit na žádost věřitele zajištění v případě, kdy se jistota stane z různého důvodu nedostatečnou (podle § 163 odst. 2 OZ toto platilo výslovně pouze ve vztazích mezi zástavním věřitelem a zástavcem, resp. zástavním dlužníkem). Pokud totiž dlužník žádosti věřitele nevyhoví a neposkytne dostatečnou jistotu, stane se nezajištěná část pohledávky splatnou. Tato ustanovení tak do jisté míry posilují postavení zajištěných věřitelů, a to už nejen zástavních, ale i jiných, neboť jim dávají do rukou nástroj, pomocí něhož mohou vyvíjet tlak na své dlužníky a mít zaručeno, aby splnění jejich pohledávky bylo po celou dobu její existence dostatečně zajištěno.

Na druhou stranu je ovšem mírně posíleno postavení poskytovatele jistoty. Jednak NOZ mu dává všeobecně právo žádat zajištěného věřitele, aby mu sdělil na požádání výši zajištěného dluhu (to dosud platilo jen ve vztahu mezi věřitelem a ručitelem). Dále výslovně limituje rozsah zajištění ve vztahu k úrokům, když jistota zajišťuje úroky jen do té výše, kterou mohl její poskytovatel předvídat, tedy úroky z peněžitého dluhu nejvýše do výše zákonné úrokové sazby, nebo do výše, s níž byl seznámen před dáním jistoty. Za významnou změnu, zachycenou v § 2016 NOZ, je třeba považovat „obecnou“ úpravu pořadí uspokojení věřitelů zajištěných jistotou k téže věci. Uvozovky u slova obecná jsou zcela namístě, neboť při určování tohoto pořadí si s § 2016 NOZ bohužel nevystačíme. Podle něj mají přednost věřitelé zajištění věcným právem zapsaným ve veřejném seznamu nebo

rejstříku zástav (v rámci této skupiny logicky věřitelé zajištění věcným právem zapsaným ve veřejném seznamu, jak potvrzuje i § 981 NOZ) před věřiteli zajištěnými věcným právem, které v tomto seznamu nebo rejstříku zástav zapsáno není. Na posledním místě se uspokojují věřitelé zajištění závazkovým právem k věci.

Absolutní přednost před shora uvedeným pořadím má však věřitel, kterému svědčí zadržovací právo váznoucí na věci (což vyplývá z § 1398 NOZ). V některých případech (zejména zajištění vzniklého jinak než smluvně) bude zřejmě nutné pro určení pořadí uspokojení zajištěných věřitelů vyjít z obecných zásad určujících pořadí věcných práv k věci cizí (§ 981 a 982 odst. 1 NOZ).

Roztříštěnou úpravu pořadí uspokojení zajištěných věřitelů v NOZ doplňuje speciální úprava pořadí zajištění ze zástavních práv (§ 1371 a § 1372 NOZ). Pořadí zástavních práv lze dohodou uzavřenou mezi zástavními věřiteli měnit, aniž by tím bylo dotčeno pořadí zástavního práva věřitele, který není účastníkem takové dohody. Úprava dohody o změně pořadí zajištění by však dle mého názoru neměla být omezena pouze na zástavní práva (byť u nich zřejmě najde největší uplatnění) a měla by být zařazena pod obecná ustanovení. Při prověřování možností uspokojení věřitele z určitého majetku bude nutné s ohledem na zvýšení významu zápisu zajištění v rejstříku zástav ověřit si též stav zápisů v něm. Od 1. ledna 2014 jsou proto notáři v souladu s § 35i notářského řádu povinni vydat opis nebo výpis z tohoto rejstříku a potvrzení o tom, že v něm určitá věc není evidována jako zástava.

Konečně zbývá dodat, že shora uvedená úprava se uplatní mimo režim uspokojování pohledávek věřitelů při výkonu rozhodnutí, resp. exekuci, který se bude i nadále řídit procesními předpisy (viz § 314c, 331a § 337c OSŘ), což do značné míry stírá její význam. Tuto dichotomii by bylo vhodné co nejdříve odstranit, a to ve prospěch nové úpravy NOZ.

Splnění dluhu poskytovatelem jistoty

Dosavadní úprava OZ a ObchZ otázkou, jaké je postavení osoby zajišťující dluh poté, co se věřitel uspokojí ze zajištění, byla založena na tom, že splnění zajištěného dluhu ze zajištění má za následek jeho zánik s tím, že osobě, která zajištění poskytla, vzniká nová pohledávka za dlužníkem na náhradu tohoto jejího plnění. Na jiném principu je ovšem založena úprava v § 1937 odst. 2 NOZ, podle které osoba, která zajišťuje dluh, vstupuje jeho splněním do práv věřitele a má právo, aby jí dlužník vyrovnal, co za něho plnila. Pohledávka věřitele na ni přechází včetně příslušenství, zajištění a dalších práv s pohledávkou spojených. NOZ tímto do našeho řádu vrací pravou subrogaci, dle níž tedy osoba, která za dlužníka plnila, nabývá pohledávku v tom stavu, v jakém s ní disponoval původní věřitel (tedy zřejmě i jako pohledávku vykonatelnou).

Pokud však poskytovatel jistoty splní jen část zajištěného dluhu, zůstane jeho postavení podrženo zajištěnému věřiteli v tom smyslu, že splnění své pohledávky bude moci na dlužníkovi žádat až poté, co dlužník splní svůj dluh vůči zajištěnému věřiteli.

Od kdy lze novou úpravu aplikovat

Nová právní úprava se v zásadě netýká těch prostředků zajištění, které byly zřízeny před 1. lednem 2014, neboť podle § 3073 NOZ práva ze zajištění závazků vzniklá před tímto datem se až do svého zániku posuzují podle dosavadních právních předpisů. Samozřejmě nic nebrání tomu vztáhnout na tato práva novou regulaci prostřednictvím smluvního ujednání stran, když tuto možnost ostatně výslovně posvěcuje věta druhá téhož paragrafu. Z těchto intertemporálních pravidel můžeme ovšem nalézt výjimky týkající se zástavního práva v § 3060 NOZ, podle kterého existence zástavního práva na stavbě nebo pozemku brání „sloučení“ stavby s pozemkem v souladu se zásadou superficies solo cedit, či v § 3068 NOZ týkající se možnosti využít uvolnění a konverze u již zřízeného zástavního práva.

Závěr

Vedle sjednocení úpravy zajištění do jediného kodexu lze jistě v NOZ uvítat zejména vytvoření skupiny obecných ustanovení aplikujících se na všechny instituty zajištění dluhu a návrat k „pravé“ subrogaci. Na druhou stranu nelze bohužel nezmínit i negativa nové právní úpravy, z nichž za nejpodstatnější lze považovat to, že při uspokojování měří NOZ a exekuční předpisy zajištěným věřitelům dvojím metrem. Tento nedostatek by bylo vhodné v zájmu jednoty právního řádu napravit novelou OSŘ.

Článek byl převzat s autorovým souhlasem z <http://obcanskyzakonik.justice.cz/...u-podle-noz/>.

Autor: Mgr. Michal Červinka

Diskuze

[1] JAN ŠPIRK / 27. 5. 2014 / MALÁ POZNÁMKA K SUBROGACI

Subrogace byla upravena u ručení v § 308 ObchZ.

